

JAN DRTINA - ŽIVOT A DÍLO

Výstava k 95. výročí narození zakladatele
Konzervatoře pro mládež s vadami zraku v Praze
11. března – 30. září 2013

Autorka výstavy: Mgr. Eliška Hluší
Autor textu: PhDr. Josef Smýkal

Autorka výstavy: Mgr. Eliška Hluší

Autoři textů: PhDr. Josef Smýkal, Mgr. Eliška Hluší

Redakce: Mgr. Pavla Stöhrová

Technická redakce: Miroslav Kubiš

Fotografie: archiv Oddělení dokumentace vědy a techniky a TMB

© Technické muzeum v Brně, 2013

V letošním roce si připomínáme 95. výročí narození zakladatele a prvního ředitele Konzervatoře pro mládež s vadami zraku v Praze PhDr. Jana Drtiny (22. 2. 1918–4. 9. 1994). Výstava *Život a dílo Jana Drtiny*, slavnostně otevřena v expozici *Kultura nevidomých 11.* března 2013 a trvající do konce září téhož roku, prezentuje archivní dokumenty, fotografie, různá ocenění a jiné předměty, které používal k vyučování studentů. Dokumenty jsou zapůjčeny z velké části od Libuše Drtinové, manželky Jana Drtiny, PhDr. Josefa Smýkala a v neposlední řadě kolekci doplňují exponáty ze sbírkového fondu oddělení dokumentace tyflopeditických informací Technického muzea v Brně.

Pracovníci tohoto oddělení uspořádali v prostorách Technického muzea v Brně již několik tematických výstav. V roce 2004 v Malé galerii připomněli 60. výročí Dne nevidomých, v expozici *Kultura nevidomých* se v roce 2005 uskutečnila výstava ke 100 výročí narození nevidomého autora drobných črt, hudebního skladatele a učitele působícího na Ústavu a pozdější škole pro nevidomé v Brně Rudolfa Krchňáka. V roce 2008 to byla výstava ke 150 výročí narození nevidomého Karla Emanuela Macana, hudebního skladatele, buditele české slepecké kultury a také učitele působícího v Klarově ústavu pro nevidomé žáky v Praze. V roce 2009 se uskutečnila výstava ke 200 výročí narození tvůrce šestibodového písma Louise Braille. Od února do prosince roku 2011 proběhla výstava k 20 výročí založení střediska Tyfloservis. V roce 2012 se uskutečnily tři výstavy: ke 160 výročí narození brněnského tyfлотechnika a učitele dílenských prací v Ústavu pro nevidomé v Brně, těžce slabozrakého Františka Urbana; výstava ke 20 výročí založení Slepeckého muzea v Brně významným tyflopeditem PhDr. Josefem Smýkalem; připomenutí 35 výročí založení Tyflopeditické poradny, dnes Střediska rané péče na výstavě *Vidět s úsměvem*, kde byla ukázána práce střediska, ale také herní pomůcky, jež využívají pracovníci starající se o rodiče, kterým se narodilo zrakově těžce nebo kombinovaně postižené dítě. Výstavy pořádáme i mimo mateřskou instituci. Například od února do března 2012 to byla výstava *Životní cesta Josefa Smýkala* v jeho rodné obci Vlčnov v tamní Galerii kultury a sportu.

Žádná z akcí, které jsou v oddělení dokumentace tyflopeditických informací organizovány, a nemyslím teď pouze výstavy, by se neobešly bez pomoci partnerských institucí, kolegů a kolegyň. Nemohu vyjmenovat všechny, ale při této příležitosti patří mé speciální díky především pracovnícím Mgr. Pavle Stöhrové a Evě Řezáčové za korektury a úpravu fotografií, PhDr. Josefu Smýkalovi za poskytnutí konzultací a v neposlední řadě děkuji též svému manželovi Zdeňkovi za skenování materiálů poskytnutých klavírní pedagožkou Libuší Drtinovou.

Mgr. Eliška Hluší

Historicky první střední hudební škola pro nevidomé studenty vznikla v Praze jako Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v roce 1976. Založil ji známý nevidomý hudební pedagog, hudební skladatel, odborný publicista a organizátor PhDr. Jan Drtina. Byl ředitelem již původní hudební školy (1948), která byla založena jako samostatný subjekt při Deylově ústavu pro výchovu a vzdělávání slepců. Během dalších let se vyvíjela paralelně s lidovými školami umění. V roce 1961 se však vlivem trvalého úsilí jejího ředitele vyvinula ve Střední hudební školu pro mládež s vadami zraku, postupně s maturitou a pedagogickou nástavbou. V roce 1979 byla novým statutem přeměněna na Konzervatoř pro mládež s vadami zraku. Jan Drtina se o tento její vývoj přičinil svým trvalým úsilím. Jejím ředitelem byl 34 let. Díky pochopení současné ředitelky MgA Naděždy Ostržanské i širšímu vedení školy byla dne 8. listopadu 2012 za účasti zástupce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR v budově Konzervatoře odhalena bronzová pamětní deska s textem KONCERTNÍ SÁL Jana Drtiny s připojením stejného textu v brailleském písmu. Slavnost byla zahájena malým podvečerním koncertem posluchačů konzervatoře. Účastníky přivítala ředitelka školy. Jako iniciátor této formy ocenění Drtinových zásluh pronesl PhDr. Josef Smýkal několik informativních vět o zakladateli této jedinečné školy. K doplnění, kdo byl doktor Jan Drtina, připojujeme v závislosti na předcházející historický vývoj následující referát, který je svou formou improvizací, a nelze jej proto považovat za ucelený studijní materiál.

Budova Deylova ústavu pro slepé v Praze
Později Konzervatoře pro mládež s vadami zraku

Ústavy pro nevidomé (slepé) byly institucemi (Praha – soukromá nebo spolková, Brno – zemská, Levoča – státní), které zahrnovaly jednak neúplné základní všeobecné vzdělání nevidomých žáků, učňů (řemeslo a ladění klavírů) a studentů (tehdy chovanců), jednak jejich přípravu pro případný samostatný život. Existovala též povinnost vyučit se řemeslu (v souběhu s navštěvováním pokračovací školy). Schopní řemeslníci si po opuštění ústavu zakládali živnosti – většinou ve svém rodišti. Učitelé hudby, ladiči klavírů a varhaníci pracovali soukromě. Povinnost vyučit se řemeslu byla pojistkou pro případné neúspěchy v hudebním podnikání. Hudební dovednosti většiny absolventů bývaly vhodným doplňkem při neúspěšném podnikání řemeslníka. Ústavy neměly plně organizovanou obecnou školu, často neměly ani pět tříd. Pro věkové dorovnání žáka se učilo v odděleních. Byla ovšem možnost vykonat zkoušku z učiva měšťanské školy. Tu využívali jako povinnost studenti připravující se k vykonání státních zkoušek na konzervatoři.

V československých výchovně-vzdělávacích ústavech se prakticky všichni chovanci mimo povinnému řemeslu věnovali hře na hudební nástroje. Byly sledovány dva cíle: a) pro zájmovou činnost, b) jako příprava ke státním zkouškám, kterou bylo třeba vykonat na některé ze státních hudebních konzervatoří. Možnost úplného základního vzdělání nevyužívali budoucí řemeslníci, ladiči klavírů ani budoucí varhaníci v místních kostelech. Vyučovalo se hře na nejrůznější hudební nástroje. Příležitostně se vyučovalo i sólovému zpěvu, vznikaly pěvecké sbory a žákovské orchestry.

V letech 1946–1948 byl připravován nový školský zákon, který vstoupil v platnost roku 1950. Jde o zákon ze dne 21. dubna 1948, č. 95 Sb., část pátá, § 59 a další. Při jeho uplatňování dle Směrnic pro síť škol a dle nařízení vlády vznikly v ČSR národní osmileté školy s všeobecnou platností a vyučovacím jazykem českým, tedy i pro oblast vzdělávání nevidomých žáků a studentů. Tím byly zrušeny dosavadní obecné školy i jiné vzdělávací instituce. V našem případě mělo uplatnění zákona dalekosáhlé důsledky, které uzavírají kontinuitu s dřívějšími vzdělávacími ústavami. Byly zrušeny všechny výchovně-vzdělávací ústavy v ČSR i pražská Škola pro šetření zraku. Byla přebudována na Národní osmiletou školu pro slabozraké žáky. Nebyl tedy žádný rozumný důvod nazvat v roce 1990 Konzervatoř pro mládež s vadami zraku Konzervatoří Jana Deyla. V Praze vznikly tři speciálně zaměřené školy. Na Hradčanech Národní osmiletá škola pro nevidomé žáky, Učňovská škola pro nevidomé učně v Krči a Hudební škola na Maltézském náměstí, jako pobočka pražského Hudebního ústavu. Ladění klavírů bylo přiděleno Učňovské škole, ale po jednom roce se včlenilo do Hudební školy (upřesnění viz níže). Ředitelé těchto škol byli nově jmenováni, a to v závislosti na tom, zda mají předepsanou kvalifikaci. Na Maltézském náměstí to byl Jan Drtina.

Místo zrušeného Zemského ústavu pro nevidomé v Brně byla založena Národní osmiletá škola pro nevidomé žáky. V Levoči vznikla Národní osmiletá škola pro nevidomé žáky a Učňovská škola pro nevidomé učně.

Všechny tyto školy byly otevřeny dne 1. ledna 1951 i v případě, že byly neúplné a neměly všechny ročníky. Začíná nové období, které pro vzdělávání nevidomých a později i slabozrakých nabídlo nebývalé možnosti a zajistilo jim stejné podmínky vzdělání jako zdravým dětem a mládeži. Vzniklo jednotné speciální školství dozorované státními školskými orgány. Skončilo utrakvistické (česko-německé) období bývalých výchovně-vzdělávacích ústavů. Jediným ryze českým zařízením byl Deylův ústav.

CHARAKTERISTIKA OSOBNOSTI JANA DRTINY

Drtinovo dílo bude navždy svědectvím usilovné, po desítky let trvající cílevědomé činnosti osobnosti nevidomého a slabozrakého hudebního pedagoga a výkonného umělce. Věnoval se též tvorbě příležitostných skladeb. Překvapující je jeho bohatá odborná publikační činnost, ve které se odráží celoživotní studium. Mimořádnou zásluhu má i v evidenci a propagaci skladeb nevidomých autorů. Uvědomujeme si přitom, že osobnost

člověka je nekonečně mnohotvárná, a tak i životní situace a z ní vyplývající lidské postoje. Byl to člověk cílevědomý a vytrvalý v plnění vlastních životních ideálů směřujících k vytvoření předpokladů pro šťastný život nevidomých, se zvláštním zřetelem k významu hudby jako jediného umění, které mohou plně vnímat jako umění a aktivně je zájmově i profesně provozovat. Původně těžce slabozraký výkonný pianista se po ztrátě zbytků zraku začíná věnovat budování hudebního školství pro zrakově těžce postižené děti a mládež se zvláštním ohledem k nevidomým. Jako ocenění zásluh mu byla dne 8. listopadu 2012 v budově Konzervatoře Jana Deyla odhalena pamětní deska.

Největší význam Jana Drtiny však tkví v tom, že založil a vybudoval Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v Praze. Byl jejím dlouholetým ředitelem. Po zrušení všech doživajících, tehdy československých vzdělávacích ústavů pro nevidomé (1. ledna 1951) z hudebního oddělení Deylova zrušeného ústavu ve spolupráci s jinými nevidomými hudebními pedagogy – kteří na tomto zařízení působili nebo měli již zkušenosti ze své hudebně-pedagogické praxe – vybudoval ve světě jedinečnou instituci, která zajišťovala a dosud zajišťuje společensky uspokojivé zaměstnání pro stovky zrakově těžce postižených

plně kvalifikovaných učitelů hudby. Staral se i o jejich další sebevzdělávání. Organizoval odborné vzdělávací kurzy, na nichž semináře vedli instruktoři a lektori – nejlepší čeští a slovenští hudební pedagogové. Nevidomí a slabozrací externisté měli navíc možnost rozšířit si znalosti z oblasti psychologie i jiných pomáhajících vědních disciplín. Byla tu též příležitost k výměně vlastních zkušeností.

Je to gigantické dílo, které neruší ani jeho činnost v zájmových svazech nevidomých občanů. Tu, která se týká utkvělého sjednocování všech invalidů pod jednu střechu, zhodnotí budoucnost. Jako vůbec první se věnuje vytváření přehledu děl českých nevidomých hudebních skladatelů a shromažďuje jejich roztroušené skladby pro archivaci v Českém hudebním fondu.

ODKAZ JANA DRTINY

Člověk zemře, ale jeho dílo zůstává. A Drtinovo dílo má pro nevidomé a těžce slabozraké hudebníky v České republice i mezinárodně mimořádnou a ve světě ojedinelou hodnotu. Snad nikdo jiný nemohl tuto školu založit a přivést na takový stupeň, protože nebylo nikoho, kdo by tak silným přesvědčením dovedl operovat na odpovědných, převážně tehdy politických úřadech. Vždyť byla nejméně tři období, kdy této hudební škole hrozilo zrušení. A právě v takových mezních situacích vynaložil Drtina veškerou energii a vsadil i svou osobu, aby dosavadní nižší typ hudební školy pozvedl o kousek k vytčenému cíli, tedy Konzervatoři pro mládež s vadami zraku. Mohu zodpovědně prohlásit, že nebýt urputné snahy Jana Drtiny, nebylo by ani Konzervatoře pro mládež s vadami zraku. Žádný z jejích absolventů si neuvědomuje dosah tohoto faktu, žádný z nich si nevzpomněl, že by se jeho osobnost měla za to náležitě ocenit. Čekalo to na mne, i když jsem touto Konzervatoří neprošel ani jako student, ani jako učitel. Zůstaneme na poloviční cestě, nebo Klub zrakově postižených učitelů převezme iniciativu, aby konečně Konzervatoř nesla jméno svého zakladatele?

OSOBNÍ ŽIVOTOPIS JANA DRTINY

Jan Drtina se narodil v západočeských Vranovicích v rokycanském okrese dne 22. února 1918. Rodina patřila k nejchudším této obce. Zde také slabozraký Jan začal docházet do školy. Učitelé ovšem brzy zjistili jeho těžkou zrakovou vadu. Bylo jasné, že se proto ve výuce nemůže vyrovnat ostatním. Přesto školu ve Vranovicích navštěvoval pět let.

V srpnu roku 1929, na doporučení známých jeho rodičů, odjel do Prahy za svou matkou, která byla v té době posluhovačkou v Jedličkově ústavu. V Praze žil u tety. Matka ho denně vodila do školy tohoto Ústavu. Ukázalo se však, že Jedličkův ústav pro něho vhodný není. Po všech možných jednáních ještě koncem téhož roku nastoupil do Deylova ústavu pro slepé, kde v roce 1933 dokončil s vynikajícím prospěchem své základní školní vzdělání vykonáním zkoušky z učiva měšťanské školy. Během pobytu v Ústavu slýchal kolem sebe mnoho hudby. Zatoužil,

aby také mohl hrát. V roce 1930 se mu touha splnila a začal se u Karla Hejdy učit hře na klavír. Stal se jeho houževnatým žákem, a proto už velmi záhy patřil mezi nejlepší. Svými výkony ve hře na klavír školu reprezentoval na četných veřejných vystoupeních.

Po dokončení školní docházky byl povinen vyučit se řemeslu. Vybral si kartáctví a vyplétání židlí. K tomu navštěvoval dvouletou pokračovací školu stejně jako jiní chovanci. K řemeslu však nepřilnul. Většinu volného času věnoval hudbě. Zabýval se hudbou už v této době velmi vážně, i když měl původně v úmyslu odejít studovat na gymnázium. Pro vyšší vzdělání však vedení Ústavu nemělo pochopení. Spekuloval dokonce o studiu práv. Ještě několikrát se k této žádosti vracel, ale vedení Ústavu takovou možnost vyloučilo. Využil tedy svého nadání a hudebních dovedností. V tomto případě uspěl.

Po usilovných přípravách byl v roce 1935 přijat na pražskou Konzervatoř do klavírní třídy profesorky Růženy Kurzové. Po její smrti (1938) se dostal do třídy profesora Albína Šímy, u něhož studoval i známý hudební skladatel a spolupracovník Jiřího Voskovce a Jana Wericha Jaroslav Ježek. Po absolutoriu byl přijat na Mistrovskou školu (1943), kterou absolvoval v roce 1946 veřejným provedením Čajkovského klavírního koncertu G dur za doprovodu symfonického orchestru FOK. Během studia vystupoval veřejně i pořádáním samostatných koncertů. Při

tom kladl zvláštní důraz na provádění klavírních skladeb nevidomých autorů. Vzhledem k úspěšným výsledkům počítal s tím, že se uplatní jako pianista. Tento životní cíl mu znemožnily tvrdošíjně problémy s ubývajícím zrakem a neutíšujícími bolestmi očí i glaukomovými záchvaty. Po úplné ztrátě zraku se rozhodl pro hudebně-pedagogickou dráhu.

Z hlediska hudebního vzdělání byl plně kvalifikovaný. Chybělo mu však odpovídající speciálně-pedagogické vysokoškolské vzdělání. Proto nejprve nastoupil na Vysokou školu pedagogickou (1956), kterou dokončil v roce 1960 státními zkouškami a diplomovou prací na téma Příspěvek k otázce vnímání slepých (1966). Následně se v doktorandském studiu připravil k rigorózním zkouškám a obhajobě rigorózní písemné práce na Pedagogické fakultě UK v Praze s názvem Charakteristické rysy dospívající nevidomé a těžce slabozraké mládeže. Získal doktorát ze speciální pedagogiky a hudební výchovy.

PROFESNÍ ŽIVOTOPIS JANA DRTINY

V roce 1948 byl Ministerstvem školství a osvěty (MŠO) jmenován ředitelem nově založené hudební školy (pobočka pražského Městského hudebního ústavu) jako samostatného subjektu v prostorách Deylova ústavu, jež měl zpočátku jen místní působnost podobně jako jiné tehdy městské hudební školy (zpočátku hudební učiliště/ústavu). Mimo Drtiny zde hře na různé hudební nástroje i hudební teorii vyučovali tři nevidomí učitelé. Dosavadní správce hudebního oddělení Ústavu Karel Hejda byl převeden do nové hudební školy jako čtvrtý učitel. Později ho Ministerstvo sociálních věcí jmenovalo ředitelem domova (internátu) tohoto zařízení.

Spolu s těmito kolegy začal Drtina budovat hudební školu, která byla veřejností zpočátku doprovázena určitou nedůvěrou. Nejprve byli přijímáni i žáci vidomí, aby bylo dost hodin pro naplnění úvazků učitelů. Tato škola pod vedením svého ředitele procházela během třiceti let složitými vnitřními i vnějšími reorganizačními změnami, které však J. Drtina vždy nakonec zvládl, i když ve výjimečných případech na odpovědných úradech, jak sám uvádí, použil i krajních metod citového vydírání.

Po roce 1950, kdy byly už všechny vzdělávací ústavy pro nevidomé děti jako spolkové instituce zrušeny (brněnský Ústav byl zemský, Ústav v Levoči státní; viz výše uvedený Školský zákon ze dne 21. dubna 1948), začali do vzniklé už hudební školy s celostátní působností (1. ledna 1951 v místě dřívějšího Deylova ústavu) stále častěji přicházet i absolventi z brněnské a levočské nově vzniklé Národní osmileté školy pro nevidomé, aby se zde (1950) připravili ke státním zkouškám z hudby (v roce 1956 Odborná hudební škola pro slepé s větví hudební a ladičskou). Později byly celostátně zrušeny, a proto bylo zapotřebí znovu přebudovat tuto hudební školu na vyšší stupeň.

V roce 1961 získala škola statut běžné střední hudební školy s pedagogickým oddělením a názvem Střední hudební škola internátní pro mládež s vadami zraku (SHŠI) s maturitou (v 5. ročníku) a dvouletou pedagogickou nástavbou. V tomto okamžiku se její analogie s lidovými školami ruší, protože tímto opatřením se SHŠI ocitla na úrovni konzervatoře a nevidomým a slabozrakým studentům zanikla povinnost vykonat státní zkoušky z hudby na pražské Konzervatoři. Bylo jen dílem Drtinovy iniciativy, aby vrcholem jeho organizátorského i pedagogického vedení SHŠI v roce 1976 změnilo MŠO tehdejší SHŠI novým statutem na Konzervatoř pro mládež s vadami zraku. Od roku 1990 nese Konzervatoř z historické nevnímavosti navrhovatelů neoprávněně jméno Jana Deyla, který však

žádným hudebníkem nebyl. Založil ústav zcela jiného zaměření, a jak je výše uvedeno, v roce 1950 zanikl jako i jiné podobné ústavy. Diferenciace jednotlivých škol končí jejich specifikacemi. SHŠI se stává celostátní, Učňovská škola v Praze s působností pro české země, Národní osmiletá škola v Praze pro oblast Čech, Národní osmiletá škola v Brně pro oblast Moravy. V Levoči Národní osmiletá škola a Učňovská škola sloužily pro oblast Slovenska. Nadaní absolventi Národní osmileté školy byli přijímáni do SHŠI v Praze. Využitím jména Jana Deyla byla Janu Drtinovi zasazena velká rána. Trpěl hořkým pocitem křivdy. Jeho zásluhy byly vskutku tímto deklasovány. Jméno Jan Drtina tonulo do zapomnění. A tak počítáme i s pomocí dřívějších ředitelů, aby byl dán průchod pravdivé historii.

Jan Drtina se staral nejen o úroveň školy, dával přednost nevidomým uchazečům o studium, ale také se stalo tradicí, že zajišťoval absolventům umístění v lidových školách umění (LŠU později ZUŠ), v čemž vyvíjel mimořádnou osobní aktivitu. Tuto starost o absolventy pokládal za neoddelitelnou od své ředitelské funkce.

Současně při této škole vznikla Odborná ladičská škola pro mládež s vadami zraku. Je jedinou svého druhu. I na ní působili a působí zdatní nevidomí učitelé ladění, počínaje brněnským Františkem Podlucským.

Ještě jednou tedy celou situaci shrneme: v roce 1950 poskytlo MŠO škole právo veřejnosti. Na základě toho bylo otevřeno pedagogické oddělení. Závěrečnou státní zkoušku bylo nutné vykonat na pražské Konzervatoři. V roce

1953 vypracoval J. Drtina návrh na třináctiletou hudební školu, ve kterém počítal s tím, že základní všeobecné povinné vzdělání bude spojeno s hudebním podobně, jak tomu bylo v tehdejším Sovětském svazu. Bylo však nutné se přizpůsobit stávajícímu hudebnímu školství u nás. Návrh neobstál.

V roce 1956 usilovalo Ministerstvo kultury školu zrušit. Bylo to poprvé. Nakonec bylo samo zrušeno a škola automaticky přešla do správy MŠO v tehdejším oddělení pro mládež vyžadující zvláštní péče. Snahy o zrušení školy se opakovaly. Ve statutu však nebyla zdůrazněna tak podstatná ustanovení jako maturita a uplatnění absolventů. Trvalo dalších pět let, než se poměry upravily.

V roce 1961 žádal Jan Drtina o povolení maturit. Obdržel je pro Hudební i pro Ladičskou školu. V té době MŠO změnilo název školy. Ustanovilo Střední hudební školu internátní a Odbornou ladičskou školu internátní. V roce 1976 na základě dosažených výsledků MŠO změnilo školu na Konzervatoř pro mládež s vadami zraku a Odbornou ladičskou školu pro mládež s vadami zraku. Bylo to bezesporu velkým a historicky významným úspěchem ředitele Jana Drtiny, který školu vedl do roku 1982. Nejen podle názoru autora tohoto návrhu, ale většiny nevidomých a slabozrakých učitelů hudby, si proto zaslouží, aby Konzervatoř pro mládež s vadami zraku nesla jméno svého zakladatele Jana Drtiny. Věřím, že jednou, až nazraje čas, k tomu dojde.

Jan Drtina byl členem mezinárodní komise pro brailleskou bodovou hudební notaci. Zabýval se problémy metod výuky bodové notaci, která umožňuje nevidomým učitelům hudby podrobné znalosti běžné notace. Vypracoval návrhy jejího reliéfního znázornění ve zvětšené reliéfní verzi.

DRTINOVA ODBORNÁ PUBLIKAČNÍ ČINNOST

Ani jeho publikační činnost, ve které pokračoval i v důchodu, není zanedbatelná. Je to několik desítek pojednání o historii a stavu školy, se kterou rostl od dětství, o specifických problémech výchovy a přípravě k povolání, brailleské bodové hudební notaci, zprávy z mezinárodních komisí a podobně. Napsal několik črt o nevidomých hudebnících z celého světa.

Několik příkladů: Presenční listiny (1947); K jubileu Deylova ústavu (1950); Rozdávali jsme lidem radost (1952); Invalidé ve výstavbě hospodářství (1954); K 100. výročí narození profesora dr. Jana Deyla (1955); 10 let přátelství a o velkém člověku a jeho vynikajícím díle (1955–1957); Spolupráce (1957); Přehled znaků Braillova mezinárodního notopisu (s I. Tylňakem, 1956); K jubileu Deylova ústavu (1960); Výchova mládeže s vadami zraku (1962); Výchova mládeže s vadami zraku k povolání (1962); Mezinárodní konference k otázce sjednocení Braillova notopisu (1965); Konference o unifikaci slepeckého notopisu (1967); Unification of Braille Music Notation A Demand of the Day (1963); Příspěvek ke kompenzaci slepoty (1967); 20 let hudební přípravy

nevidomých a slabozrakých (1968); Hlavní problémy škol II. cyklu v přípravě zrakově postižených pro povolání intelektuálního charakteru (1968); Devátý vzdělávací kurs učitelů hudby (1966); XI. vzdělávací kurs nevidomých a slabozrakých učitelů hudby (1970); Nevidomí a naše společnost (1970); Zpráva o studijní cestě (1972); Morseův kód do služeb zrakově postižených (1973); Otakar Heindl šedesátiletý (1975); Vznik a vývoj Konzervatoře pro zrakově postiženou mládež (1982); Dějiny slepeckého hnutí po 2. světové válce (1983); Mimořádná moskevská konference o unifikaci bodového notopisu (1983); Suda Stanislav (1986); Z historie Deylova ústavu (1986). Podnětné jsou i jeho dva příspěvky, které zůstaly v rukopisech: K vývoji konzervatoře pro mládež s vadami zraku a Mezinárodní soutěže zrakově postižených hudebních skladatelů a interpretů (historie).

Z dalších menších rukopisů: Byl to také můj profesor; Čeští slepí hudební skladatelé; Informace z mezinárodního hnutí nevidomých; Úkoly zrakově postižených po sjezdu Svazu invalidů; Zkušenosti z výchovy a vzdělávání; Japonský nevidomý houslista opět v Praze; Josef Bartovský: Život v tmách; Karel Emanuel Macan a jeho význam; K pětapadesátinám Otakara Bohaty; Naše organizace v roce 1983; Nevidomí píší noty; Nový šedesátník mezi námi (Filipec); Ohlédnutí za mezinárodními soutěžemi nevidomých hudebníků; Olga Boldocká zasloužilou učitelkou; Pečujeme o všechny děti; Postavení zrakově postižených ve společnosti; K šedesátce Miloslava Filipce; Před patnácti lety zemřel Ivan Tylňak; Specifické problémy ZP; Přijali jsme delegaci Polského svazu nevidomých; Specifická práce mezi ZP; Stanislav Suda, nevidomý operní a orchestrální skladatel; O Ježkovi; Výročí Stanislava Stejskala; První kroky činnosti ČSN; K 100. výročí narození A. Šímy; Koncepce střední hudební školy pro mládež s vadami zraku; Skladby Ivana Tylňaka; Průvodce nevidomého hudebníka sv. 1. II.; Subcommite music Braille notation; Informativní popis soudobého notopisu; Seznam skladeb nevidomých autorů; Střední školy pro ZP v ČSSR; Úkoly zrakově postižených v roce sjezdu Svazu invalidů; Informace z mezinárodního hnutí nevidomých; Několik kapitol z historie; Pečujeme o všechny děti; Pohlednice od Jadranu; Unifikace Braillova notopisu – požadavek doby; Ústecké Karko oslavilo svou třicítku; VD Karko v Ústí nad Labem; Škola základ života; Vzácné jubileum (Korčák); Vzdělávání a rehabilitace ZP dětí; Zemřel profesor Tibor Vas; Z historie Deylova ústavu pro slepé; Zpráva o výsledcích II. mezinárodní soutěže zrakově postižených hudebních skladatelů; ZP ve stáří; Životní jubileum profesora Reinera; Jubileum nikoliv bezvýznamné; Definice slepoty z hlediska tyflopédického; Slepecké bodové písmo, kapitola VII; Několik poznámek k otázce slepoty; Několik poznámek k otázce kompenzace; Osobnost slepce a později osleplého.

Příležitostně se věnoval i hudební tvořivosti. Například ke Sportovním hrám zrakově postižených žáků. Z drobnějších skladeb je to Optimistická melodie; Píseň invalidů; Život a sen, Dobrou noc a jiné.

PhDr. Jan Drtina byl osobností, která byla a zůstane trvalou součástí historie péče o nevidomé u nás přesto, že lpěl na představách o společné organizaci všech zdravotně postižených občanů, právě protože v ní spatřoval určitou společenskou sílu. V sedmdesátých letech, v době tzv. normalizace, nedovedl odporovat zástupcům politických orgánů, kteří trvali na včlenění nově vzniklého Svazu nevidomých a slabozrakých do společně organizovaného ideologicky angažovaného Svazu invalidů.

Dne 4. září 1994 opustil navždy své dlouhé trápení s nevléčitelnou chorobou jater i problémy se společenskou izolací, které ho v posledních letech tížily. V rozhovoru, který jsme spolu vedli v roce 1994, tři měsíce před jeho smrtí, si stěžoval na osamocenosť a bylo mu velmi líto, že nikdo z absolventů, kolegů ani z vedení školy, kterou založil a jejímuž rozkvětu věnoval všechnu svou energii, si nenašel čas ho navštívit v jeho těžké nemoci. Ve stáří, v nemoci je pocit nevděku mimořádně bolestivý. Slíbil jsem mu, že budu usilovat, aby se Konzervatoř nazývala jeho jménem.

Svou hudebně-organizátorskou činností patří Drtina bezesporu k těm nejvýznamnějším nevidomým hudebním zjevům. Je až nepochopitelné, co vedlo tehdejší vedení školy, že nebyl uznán za osobnost, po níž by měla být nazvána Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v Praze, kterou založil a více než pětatřicet let budoval k prospěchu nevidomých a slabozrakých učitelů hudby. Drtina byl několikrát oceněn a stal se držitelem nejvyššího vyznamenání Medaile Jana Amose Komenského.

PhDr. Josef Smýkal

S PhDr. Janem Drtinou rozpráví PhDr. Josef Smýkal

Červen 1994

Přepsáno a upraveno z CD: Rozhovor s Janem Drtinou

Přepsal Jiří Červený v roce 2012, upravil PhDr. Josef Smýkal

Tento rozhovor s doktorem Janem Drtinou jsme vedli tři měsíce před jeho úmrtím. Při této příležitosti byl tak laskav a daroval Slepeckému (dnešní oddělení dokumentace tyflopeditických informací TMB) předměty, které obohatily sbírky. Zaprvé jsou to památky na jeho práci v nejrůznějších komisích, písemnosti, zájmové činnosti muzikantské, činnosti při Svazu nevidomých hudebníků. Také jsem ho poprosil, aby řekl pár slov, jakým způsobem se v Deylově ústavu vytvářelo hudební oddělení, jakým způsobem pak střední odborná hudební škola a nakonec konzervatoř. Na všech těchto etapách vývoje měl pan Jan Drtina neodmyslitelnou zásluhu, a tu mu nelze odepřít:

J. S. Tak vás, pane doktore, prosím, abyste byl tak laskavý a několik slov nám pověděl...

J. D.: No, já jsem rád, že doktor Smýkal přišel a některé věci přijímá (do muzejní sbírky – pozn. J. S.). Nevím, co se mu z toho všechno bude hodit, ale dal jsem tam velmi zajímavé věci, je tam třeba koncepce Střední internátní školy z roku 1961, je tam první maturitní řád této školy, to by mohlo být zajímavé, a co nebude zajímavé, to byste mohl vyřadit.

Pokud mě se týká, tak ti, co mne znají, vědí, že jsem původem muzikant, a že můj takový záměr byl věnovat se sólistické muzice, já jsem několik koncertů udělal, poslední koncert jsem měl mít 21. dubna 1948, ale v té době se podstatně změnila situace. Domnívám se, že povinností každého člověka, v každé etapě, může-li něco udělat a může-li té situace nějak využít ve prospěch lidí, že to má udělat. A já jsem, když jsem byl požádán a navržen, abych řídil hudební školu v Deylově ústavu (1948 v počátku jeho likvidace – pozn. J. S.), tak jsem to přijal. Netušil jsem, že mne to odvede od muziky (koncertní činnosti – pozn. J. Č.), že se ze mne stane administrativní pracovník, funkcionář a já nevím co všechno. Člověk, který bude předmětem a středem různé kritiky, ale také i různých uznání. Nebyla to jednoduchá situace.

Celostátní hudební škola byla otevřena 1. října 1948, přešlo do ní hudební oddělení z hradčanského Ústavu, potom několik lidí z Levoče a i z Brna. Takže takhle se vytvářel ten první zárodek. Jenže škola neměla statut, takže bylo potřeba bojovat za to, aby nějaké postavení měla. Tak poprvé se podařilo to, že škola byla ustanovena jako Hudební škola pro nevidomé hlavního města Prahy, byl to tehdy Hudební ústav hlavního města. Takhle to bylo asi dva roky, potom se z toho stala hudební škola pro Prahu 1, poněvadž vedle nevidomých a zrakově postižených tam byly také zdravé děti z okruhu Malé Strany.

A v internátě, jsem dost experimentoval, na tu dobu. Když se dneska mluví o integraci, tak já jsem například měl v internátě studentky sousední knihovnické školy, byly u mě přechodně ubytovány a dokonce po dva roky navštěvovali naši školu zdraví posluchači. Takže pro mě osobně integrace není nic nového. Já jsem ji již v té době v mezích možností realizoval. Asi v roce 1950 (1. ledna 1951 – pozn. J. S.) nám Ministerstvo školství dalo právo vychovávat učitele hudby, bylo zřízeno, ustanoveno takzvané pedagogické oddělení. To znamenalo, že jsme nekončili závěrečnou zkouškou, ta se musela vykonávat na Konzervatoři (Rejdiště – pozn. J. Č.). S tím tedy byly někdy problémy. Já nevím, jestli to mám takhle povídat, nebo jestli s tím neotravuju?

J. S.: Vůbec s tím neotravujete, z vašich úst je to to nejdůležitější!

J. D.: Já si vzpomínám, že jsme tenkrát dělali zkoušku na konzervatoři, tenkrát byla výuka akordeonu u nás v počátku, a ti naši akordeonisté přirozeně ještě nebyli na takové úrovni, a když je zkoušeli, zastavovali je za každým taktém. Nakonec nepustili toho, nebudu ho jmenovat, ze Slovenska byl, nepustili ke zkoušce. Tak jsem se ozval proti rozhodnutí ředitele Holzknechta, zdůvodnil jsem na Ministerstvu školství, proč ta zkouška nebyla regulární, že ho nebylo vůbec možno nechat dohrát skladbu. Zkouška se musela opakovat a chlapec nakonec s dostatečnou zkouškou prošel. Takže ono bylo třeba za tyhle věci bojovat.

Mnoho lidí si tyto věci neuvědomuje, ani to dneska neví, všechno odsuzují, všechno je špatné. A ono to tak prostě není, poněvadž na každé práci, na každé etapě, na každém společenském vývoji je něco pozitivního, co lze využít, a co lze třeba i v jiných podmínkách rozvíjet.

V roce 1956 nás ministerstvo chtělo likvidovat. Ovšem, doktore, toto jsem tam tak nějak psal. Abych neobtěžoval podrobnostmi – chtěli nás zrušit. Tak jsem se obrátil na Ministerstvo školství, tenkrát tam byl František Ludvík jako šéf toho oddělení, a žádal jsem ho o pomoc, aby si nás převzali. A ono to tak dopadlo, že Ministerstvo kultury bylo tenkrát zrušeno, a my jsme automaticky přešli do Ministerstva školství, do oddělení pro mládež vyžadující zvláštní péče.

Získali jsme samostatný status, ale takové podstatné otázky jako maturita a uplatnění, to v tom nebylo. Byl to status školy, určitý rámeček, takže už to mělo určitou formu. Tak jsme absolvovali pět let.

V roce 1961 jsme žádali o povolení maturit. A to jsme dostali, jak pro Hudební školu, tak i pro Ladičskou školu. V té době Ministerstvo změnilo název školy a ustanovilo Střední hudební internátní školu a Odbornou ladičskou školu internátní.

A tak jsme pracovali až do roku 1976, kdy na základě dosažených výsledků Ministerstvo školství změnilo statut Střední hudební školy internátní na Konzervatoř... Já jsem tam pracoval až do roku 1982, bylo mi 64 roků, když

jsem se se školou loučil. Nebylo mi dobře, tak jako ani dnes mi není dobře, když vlastně člověk ze všeho odchází a má pocit určité osobní křivdy. Takový je prostě život. To nakonec potká každého. Potkalo to generaci, která byla před námi a kterou jsme také kritizovali. Potkává to i naší generaci, a i ti, kteří jsou dnes toho mínění, že jsou na takové výši, i ti se mohou dočkat nevděku, ačkoliv já takovou věc nikomu nepřeju. Myslím, doktore, že to je taková důležitější část mé práce.

J. S.: Já bych chtěl říct, že pokud jde o tuto práci – založení a dlouhodobé vedení takového jedinečného zařízení, a o tom jsme mnohokrát mluvili, pro přípravu nevidomých a slabozrakých učitelů hudby, to si nikdo dnes ani v budoucnu nedovolí podceňovat, natož jakkoliv zamítat, nebo nějakým nepatřičným způsobem zamítat. To určitě ne!

J. D.: Doktore, vždyť to je také otázka uplatnění, vždyť před tím to uplatnění bylo problematické. Je známo, že se dokonce ve světě od toho ustupuje... A nám se podařilo ty naše muzikanty (absolventy – pozn. J. Č.) uplatnit.

To, když jsem mluvil o takové té trpkosti, když jsem odešel v roce 1982, tak většinou, když jsou dobré vztahy, bývá zvykem, že ten bývalý ředitel bývá pozván jako poradní hlas k rozhodování. Mě nikdo k žádnému rozhodování nepozval. Neměl jsem možnost se k žádné věci vyjádřit.

Tak třeba v roce 1953 jsem vypracoval návrh na třináctiletou hudební školu, kde bylo všeobecné i hudební vzdělání spojeno, byl to jakýsi plagiát, nebo něco podobného jako ty sovětské desetiletky.

No, najednou se na škole přijímá šestá, sedmá, osmá třída. Změnil se název školy, mně nešlo o to, já jsem si samozřejmě vždycky vážil profesora Deyla, já jsem o něm přednášival i pro lékaře, ale zdá se mi, že bylo nelogické a nesprávné dát jméno lékaře názvu naší hudební školy. Z našich řad jsou jistě muzikanti, kteří by si této cti zasloužili. Ať už to byl Suda nebo Tylňak. Prostě ti, kteří něco udělali. Bohužel nikdo neřekl, co tomu říkáte vy. Ale aby to ode mne nevypadalo jako nějaké stěžování. Každý člověk by byl rád, nebo je rád, když může nějakou tu zkušenost předat. Já jsem to štěstí neměl.

J. S.: Dovedu velice dobře pochopit. Já jsem se také dostával do různých situací, ale ubezpečuji znovu, že historie jako taková, bohužel bývá to až příliš pozdě, určitě nemůže zapomenout. I z našich řad nevidomých lidí, připomeňme si třeba jen Braille, že jeho obrovský boj o uznání svého písma, jeho trápení a neštěstí – celých pětadvacet let čekal na uplatnění svého písma, když i ředitelé, činitelé, kteří v té době nastupovali, věděli, jak to jeho písmo nevidomým se velmi hodí. I pro notopis, pouze dva roky se mohl trochu radovat, když ředitel pařížského Národního ústavu se stal nakonec jeho obhájcem.

A tak by se našli i jiní, například muzikanti a v širším kulturním prostředí bychom těch příkladů našli mnoho. To není utěšení, pokouším se jen o ob-

jektivní pohled. Jsem přesvědčený, že to, co jste naposledy řekl, že v tom je celá pravda.

Abychom uměli nejen v rámci slepeckých hnutí, ale i v širší kultuře vzpomínat na skladatele a muzikanty, kteří si to zaslouží. A to neopomím i vaši osobnost jako takovou. Rozhodně se zapsala tímto způsobem nezapomenutelně do historie. O tom jsem vás chtěl ubezpečit, budu rád, jestli vás to alespoň trošičku potěší!

J. D.: Takže děkuju pěkně, já jsem se dost rozpakoval, snad jsem aspoň něco trochu řekl, a snad jsem se příliš moc nepřeceňoval v tom vyprávění.

J. S.: Vůbec ne! Ba naopak! Děkuji vám mnohokrát, a ty věci, které si od vás odvážíme, budou v muzeu zpracovány, a nechci říct, protože by to bylo příliš neuvěřitelné, že jste to muzeum nikdy nenavštívil, bude věnován kus místa vaší osobě. Nejen kvůli vám, ale i kvůli objektivitě, abychom sami neudělali to, na co naříkáme u těch předchozích nebo i současných, že neoceňují osobnost, která sehrála objektivní a obrovskou roli jak v slepeckém hnutí, tak v sociálně kulturním.

Přeji vám především hodně zdraví, to především samozřejmě, a radost z maličkostí, která vás v životě potěší. A těším se na další shledání.

OD LIBUŠE DR TINOVÉ:

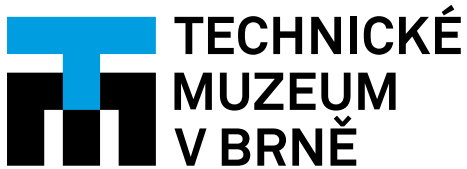
Diplom – Medaile Luis Braille 1984
Pamětní list ÚV SI
Brožura Mezinárodní soutěže nevidomých interpretů Mariánské Lázně 1995
Brožura Socialistická škola 1981–1982
Brožura Konzervatoř
Brožura Mezinárodní hudební soutěže 1984
Brožura Konference Liberec 1999
Účastnická visačka z konference 1975
Novinové výstřižky – originál – 4 kusy
Soubor různých fotografií – 46 kusů
Soubor dopisů k odchodu do důchodu – 30 kusů
Dopis z ministerstva kultury u příležitosti vyznamenání 1974
Medaile Braille zlato – překlad z norského originálu
Medaile a vyznamenání (v krabičkách):
J. A. Komenský
B. Smetana 150
FČSI – Za zásluhy
Svaz invalidních sportovců 20
Zlatá medaile III. C. S. 1965
Medaile za zásluhy „Suchardová“
Pamětní medaile (s certifikátem) – XXVII. ročník SHM Praha 1979
Vyznamenání – Vzorový pracovník ministerstva školství a kultury
Medaile PARIS 1981
Zlatá medaile Louis Braille
Vyznamenání Za zásluhy o výstavbu

OD PhDr. JOSEFA SMÝKALA:

Kurz, J. R. – Neubert, F. K.: Deylův ústav (kniha)
Rukopisy:
Soubor časopiseckých článků
Písemné práce – dva časopisy
Pět studií
Charakteristické rysy dospívající mládeže slepé a těžce slabozraké
Dopis, CD s rozhovorem a jiné materiály
Přepsaný rozhovor Drtina-Smýkal
Příspěvek k otázce vnímání slepých
Hlavní problémy škol II. cyklu

ZE SBÍREK ODDĚLENÍ DOKUMENTACE TYFLOPEDICKÝCH INFORMACÍ TMB:

Životopisy – rukopisy
Pokus o reliéfní hudební notaci
Optimistická melodie
Píseň invalidů

TECHNICKÉ MUZEUM V BRNĚ

Purkyňova 105 / 612 00 Brno-Královo Pole

Tel.: 541 421 411

www.technicalmuseum.cz

info@technicalmuseum.cz
